Yeni
FIRAT

Aylık Sanat - Fikir Dergisi

Tamer Gürpınar : Çoban

HAZİRAN
SAYI 12

YENİ FIRAT

Aylık Sanat ve Fikir Dergisi

Sahibi:
FİKRET MEMİŞOĞLU

Yazı işlerini fiilen idare eden
Mes'ul Müdür:
ÖMER KAYAOĞLU

İdare Yeri:
Türk Kültür Derneği Şubesi
ELÂZIĞ

Abone:
Yıllık 12 TL.
Altı Aylık 6 TL.

Gönderilen yazılar basılsın basılmasın geri gönderilmez.
"Yeni Fırat" adı anılmadan dergiden yazı ve şiir alınamaz.

İLÂN TARİFESİ

Arka kapak tam sayfa 750 TL.
İç kapak tam sayfa 500 TL.
İç sahifeler tam sayfa 500 TL.
Küçük ilân ve reklâmların santimi 10 TL.

Yazışma ve para gönderme adresi:
Fikret Memişoğlu, Avukat
ELÂZIĞ

İSTANUL Temsilciliği:
Tahtalı Bostan Sokak No. 1
Kuzguncuk

Dizgi ve Baskı;
Matbaa Teknisyenleri Basımevi
İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

Toplumsal Bencilik ..... YENİ FIRAT

Göz Yorumu ..... Cenâni DÖKMECİ

Yabancı göziyle Türk mizahı Dr. Burhan GÜRDOĞAN

Sonuç ..... YOLCU

Rahmi Hoca ..... Fikret MEMİŞOĞLU

Dağ özlemi ..... Ömer KAYAOĞLU

Paris günlüğü ..... Haydar KAGZAN

Saçların üzerine karalama ... Kâmil UĞURLU

Keban ..... YENİ FIRAT

Yakup Şevki Paşa ..... İ. H. SUBAŞI

Ayın olayları ..... YENİ FIRAT

İnsaniyet ..... Mahmut SEYDA

Aldı Ilgaz ..... Yahya BENEKAY

Konya'da ..... Bekir Sıtkı ERDOĞAN

Ahlâk ..... Ahmet KÖYLÜ

Okuyucu mektupları ... Mazhar GÜNER

Çıkış tarihi: 17/6/1963

BAŞ YAZI

Toplumsal Bencilik

Bencilik, iyi bir şey olmasa gerek. Çünkü bu terim, Arapça enaiyetin karşılığıdır. Halkın sağ duyusu «enaiyeti», enailik olarak vasıflandırmış. «Rabbena, hep bana» veya «nalıncı keseri gibi kendine doğru yontmak» ibareleri de, benciliğe karşı söylenen deyimlerdir.

Doğu Milletlerinde bencilik, Batı milletlerinden fazladır. İhtişama, ihtirama, tantanaya, debdebeye düşkünlük de toplumsal bencilikten gelir.

Siyasette mutlak merkeziyetçilik, yine bu benciliğin bir sonucu olmalı...

Bütün sosyal davranışlara ve devrimlere rağmen, bundan kurtulamayız bir türlü...

Bu zaaf, tarihi ve coğrafi kıymetlerimize de gölge düşürür.

Bizde «meçhul asker» in değeri, «malûm askerler» in değerleri ile ölçülemez. Halbuki «meçhul asker» gerçek bir varlıktır. Fakat bizde müphem bir sembol sayılır.

Meşhur illerimiz de, sosyal ve ekonomik değeri ne olursa olsun, mehmel illerimizi kenarda bırakır hep...

Bizdeki meşhur illerde, şöhretini, meşhur devlet büyüklerinden alır. Halkın dilinde olan «Memleketin sahibi yok» sözü bu maksatla söylenmiştir ve bir gerçeğin ifadesidir.

Eğer bir ili tutan nüfuzlu bir devlet adamı yoksa, o ilin kültürel ve ekonomik imkânları ne olursa olsun, gelişmesi bahta ve tesadüfe bağlı kalır.

Bu hal, sosyal gelişmemizi geciktiren, sebeplerden biri, belki de birincisidir. Bölgecilik de, bu sosyal bencilikden doğuyor.

Hiçbir parti veya Hükûmet görmedik ki açıkça ilân etmiş olsun :

«Artık büyük şehirlerin inkişafı olduğu yerde durdurulacak. Emek ve masraf, bu iller için artırılmıyacak, buna karşılık her yıl artırılması gereken bu emek ve masraf, geri kalmış illere sarfedilecektir.» diye...

Böyle bir prensip güden olmamıştır, şimdiyedek...

Yani Vatan sathını değil, Vatanın köşebaşlarını ön plâna alırız.

Böyle bir prensipten uzak olduğumuz için, her İl, büyük İl olmak yarışındadır.

Halbuki İllerin büyüklüğü ve küçüklüğü, temsilcilerinin tutumu ve kudreti ile değil, ekonomik ve kültürel imkânlarına göre olmalı ve ayarlanmalıdır.

Bizde köycülüğün sözde kalışı, hep bu yüzdendir.

Alışkanlığımızı kolay terkedemediğimize göre, kalkınmaya, Batıda olduğu gibi, köyden başlıyamayız. Batı Memleketlerinin halkı, köy kadrosu içinde yaşar ve gelişir ve şehirlere akın etmeyi aklından geçirmez.

Biz bu düşünüşden çok uzak bulunmaktayız.

Bu yüzden, bir orta yol seçmemiz gerekir. O da, büyük şehirlerin inkişafını çerçeveliyerek, küçük şehirlerin gelişmesine imkân sağlamaktır. Bu yolla, kazaların ve kasabaların genişlemesine çığır açmak ve köyc dönebilmek mümkündür.

Bu yol, zirveden muhite, başdan aşağı doğru bir seyir takip edeceğine göre, derhal köyün kucağına düşmek sıkıntısından kurtulmuş oluruz. Küçükten büyüğe gidilecek yerde, büyükden küçüğe doğru gidilmekte güçlük olmadığı gibi, kolaylık da vardır. Sosyal faydaları da inkâr edilemez.

Bir zenginin eline bakan binlerce yoksul yerine, yüzlerce orta hallinin varlığı, daha büyük bir dayanışma sağlıyacaktır. İller, Kazalar ve Kasabalar için de hal böyledir.

Bir kaç İl yerine, bir hayli il : üç beş kasaba yerine, bir çok kasaba gelişerek birbirine destek olursa, sosyal gelişmede, üç beş İlin, genel olarak gelişmemize köstek olmasından kurtulmuş olacağız.

Atatürk'ün dediği gibi : «hattı müdafaa yerine, sathı müdafaa»yı sosyal gelişmemizde de düstur edinmemiz gerekir.

Ancak bu düsturun uygulanmasını, geleceğe bırakmamak, hemen yerine getirmek zorundayız.

Büyük medeni memleketlerin gelişmesinde de bu yolun tutulduğu görülür. Ama bu tedbire, bizde takdir ne zaman cevaz verir. Orasını Allah bilir ancak.

YENİ FIRAT

GÖZ YORUMU

Vatan tutma gurbet elde,
Kapımı çalanım sen ol.
Koyma beni gözü yolda
Yaşımı silenim sen ol.

Bulut ol yağ ince ince,
Gülsün seni içen gonca
Yerin damarı dolunca,
Boşanıp gelenim sen ol.

Ne haldesin, ne yoldasın?
Hem gönülde, hem dildesin.
Kâh yeşilde, kâh aldasın,
Sözümü bilenim sen ol.

Sürüp gözlerine kara,
Soktun aklımı zarara.
Digel şimdi, sorup ara,
Kaybedip bulanım sen ol.

Başak tutup biçim'e gel,
Lâle gülle seçimę gel.
Boşalıp dol içim'e gel,
Bardakta kalanım sen ol.

Doğruca haber az gelir;
Kem söz uzaktan tez gelir.
Eğri doğru her söz gelir,
Gerçeğim, yalanım sen ol.

Cenâni DÖKMECİ

Robert GUYON'dan

Yabancı Gözüyle Türk Mizahı

Çeviren : *Dr. Burhan GÜRDOĞAN*

Aşağıda tercümesini sunduğum yazı Fransa'nın meşhur mizah muharriri Pierre Daninos'un 1953 yılında neşrettiği «Le Tour du Monde du Rire» adlı derleme kitabından alınmıştır. Yazının muharriri, birçok Fransız gazetesinin İstanbul muhabirliğini yapan Robert Guyon'dur. Yazarın gerek Türk mizahı ve gerek Türk halkının mizah anlayışı konusundaki fikirlerinin tamamına iştirak etmek belki mümkün değildir. Ancak bir yabancı müşahidin bizleri bu konuda nasıl gördüğünü belirtmesi bakımında yazı, bir hayli ilgi çekici bulunmaktadır.

Türk halkı, bir batılı seyyahta, hemen daima kederli bir halk intibaı bırakır. Yüzlerinin ifadesi ağır ve vakurdur. Umumî davranışları ekseriya büyük bir yorgunluk ifade eder. Hattâ yürüyüşlerinde ve jestlerinde, tamamiyle yorgunluklar ve cesaret kırıcı durumlarla dolu bir maziden tevarüs edilmişe benziyen bir ağırlık veya daha doğrusu bir yavaşlık müşahede edilir. Meselâ, ekseriya sadece su veya alkolsüz içkiler verilen kahvelerde masalarında hareketsiz ve sessiz oturan ve boş bakışlarla caddede olup biteni dalgınca seyreden genç ihtiyar erkek grupları yabancı bir müşahidi çok hayrette bırakır. Keza aynı müşahit evlerin alçak pencerelerinin arkasında, rahatça oturmuş ve kendisini pencerenin aralığından biraz geriye doğru çekmiş, yüzü herhangi bir reaksiyonla aydınlanmaksızın yolcuların yavaş geçişlerini uzun uzun seyreden kadınları görmekle hayrete düşer. Bu iki tablonun «fon müziği» olarak, radyolardan kimbilir hangi sefaleti, hangi hüznü hatırlatan sözleriyle mahallî müziğin hazin bestesi yükselir. Müşahit kendisini derhal insan ruhunu altüst eden manzaralara sahip bir tabiatın ortasında bulur : Doğudan batıya, kuzeyden güneye kadar çıplak ve yüksek yaylalar, acaip şekilde yontulmuş dağlar, geniş ormanlar ve tuzlu göller muhteşem ve harikulâde bir manzara teşkil ederler, fakat insan bu manzaranın ortasında kendisini pek küçük ve sükûta icbar edilmiş bulur... Hayır. hayır... burası şüphesiz bir «tebessüm diyarı» değildir...

Bu ilk intibaı tashih etmek, veya daha doğrusu tamamlamak için çok za-

man geçmesi lâzımdır. Zira Türklerle temas ettikçe onlarda bir gülme zevki, hiciv ve mizaha karşı âdeta insiyakî bir meyil ve zekâ oyunları için tamamiyle kendilerine has kabiliyetler keşfediliyorsa da bütün bunların ananevi bir hüzün ve hasret damgası taşıdığı da bir gerçektir. Bu müşahededen Türklerin oynak karakterli, heveslerine göre hareket eden kimseler olduğu neticesi çıkarılmamalıdır Bilâkis bilhassa okumuş olan bir Türk, kuvvetli bir şahsiyete sahiptir. Bu şahsiyeti karakterize eden husus, ciddiyet ve ağırlıktan şakaya ve hafifliğe, muhafazakârlıktan hicve, hürmetten alaya ve kendini beğenmişlikten kendi kendini tenkide sür'atle geçebilmek kabiliyetidir. Zira Türk herşeye ve en başta kendi kendisine güler.

Zaten bizzat kendisi, eski bir ata sözü ile, «Türkün aklı sonradan başına gelir» der. Bununla kendisini uyanık bir zekâya sahip olmamakla itham eder.

Doğrusunu söylemek lâzım gelirse, Türkiye tarihinde zekâ oyunları daima esaslı bir yer işgal etmiştir. Hattâ denilebilir ki talebenin yetişmesinde okul kitaplarından ziyade bu zekâ oyunları daha fazla müessir olurlar ve Türkiye tarihini bunlar süsler ve aydınlatırlar.

En geniş manasıyla mizah, Türkiye'de — her yerde olduğu gibi — diktatörlüğe, kaderciliğe, mutlakiyetçiliğe, halkı cahil bırakmak istiyen zihniyete, yabancı hakimiyetine karşı daima bir mücadele silâhı olmuştur. Bu mevzuda, en popüler Türk mizahçısının, bütün gayretini müstevli ile mücadeleye hasrettiği ve böylece hemşehrilerinin can ve mallarını korumağa muvaffak olduğu için, millî bir kahraman sayılması dikkati çekicidir. Kendi janrında hususiyet arzeden bu «mukavemetçi» Nasreddin Hoca'dır. Hocanın «kelimeler» le yumuşatmağa muvaffak olduğu «müstevli» ise, XV inci asırda bütün Asya'yı zabtettikten sonra Türkiye'yi işgal eden ve muvakkat bir zaman onun sahibi olan dehşet saçıcı Timurlenk'tir.

O devirdenberi Nasrettin Hoca Türk mizahının en sadık ve en canlı timsali olmuştur. Onun kahramanı olduğu binlerce fıkra o kadar yaygın şekilde öğrenilmiştir ki, her fırsatta, ister günlük hayat hadiseleri, ister millî ve beynelmilel hayatın enterasan vak'aları bahis konusu olsun, Türkler muhaverelerini süslemek ve muhataplarına müessir olmak için mutlaka bu fıkralara başvururlar.

Nasreddin Hoca, bizdeki köy papazları gibi, küçük bir köy camiinin imamı idi. Bu durumu ayrıca ona tipik şarklı karakterini vermiş ve kadercilik damgası taşıyan felsefeyi ilham etmiştir. Hoca, ekseriya kasdî bir saflık, tamamen basit ve bu sebeple zararsız bir kurnazlık, tabiî halde bir şüphecilik, tok sözlü bir saf dillik ifade eden halk - daha doğrusu köylü - aklı selimini temsil etmektedir. Bütün

bunlar küçük masallar veya basit kinayelerin temelini teşkil eden sade bir belâgatle birlikte bulunmaktadır. İşte bunlardan birisi :

Hoca ilk defa olarak pazarda bir hindi satmaya gider. Hindi için ne gibi bir fiyat istiyebileceği hususunda hiçbir fikri yoktur. Bu sebeple, kendisinin tanımadığı diğer bir kuşu satan bir satıcıya yaklaşır. Bu satıcının sattığı kuş bir papağandır. Hoca sorar : «Bu kuşu kaça satıyorsun?». Papağanın sahibi «on lira» cevabını verir. Nasreddin hoca bu bilgi ile mücehhez olarak pazarda yerini alır. Biraz sonra bir müşteri gelir «Hindi kaça» diye sorar. Hoca «Beş lira» cevabını verir. Müşteri kızar «bir hindi için bu kadar para istemeye nasıl cesaret ediyorsun» diye sorar. Hoca müşterisine biraz ilerdeki papağan satıcısını gösterir ve şöyle der : «Şu kuşu görüyor musun, ona benimkinden iki misli fiyat istiyorlar». müşteri cevap verir «Tabiî istiyecekler, Çünkü o gösterdiğin kuş konuşuyor». Hoca bunun üzerine «Benimkisi de dinlemesini bilir, daha iyi değil mi?» cevabını verir (1)

Bir diğeri :

Camiye gelenlerden birisi bir gün hocanın cennet hakkındaki sözleriyle alay etmek ister. Hocaya der ki «Hoca, ben her gece göğe çıkıyorum ve orada melekler ve evliyalarla birlikte dolaşıyorum»

— Ya, peki göğün hangi katına çıkıyorsun?

— Dördüncüye.

— Peki, orada gezerken yüzünü tüylü ve yumuşak bir şeyin okşadığını hissettin mi?

— Evet, bu kabil bir şey hissettim.

— Tamam işte, o hissettiğin şey benim beşinci katta dolaşan eşeğimin kuyruğudur.

İşte Nasreddin Hocanın pek basit hikâyeleri bu şekildedir. Halbuki Türkler bu güldürme ustasının iştirâk ve kefaletiyle her şeyle alay ederler. Şu kadar ki umumiyetle büyük bir hürmet duydukları vatanları ve akrabalarıyla alay etmezler. Türklerin mizahını bir formülle idare etmek gerekirse şu formül teklif edilebilir : «Ciddiye alınmaya değmiyen şeyleri böyle telâkki etmekten sakınınız»

Türklerin diğer popüler bir şahsiyeti türk kuklası Karagöz'dür. Köylerde ve şehirlerde renkli gölgelerin aksettirildiği ışıklı bir perde üzerinde, Karagöz muhtelif tiplerin ortasında, günlük hayatın zalimane hicvini teşkil eden sahnelerde görünür. En büyük hasmı, egoist ve kendini beğenmiş bir burjuva olan Hacivattır. Fakat Karagöz şehirli veya köylü bütün «kâbus» şahsiyetleri tenkid eder :

---

(1) Bilindiği gibi bu fıkrada hocanın «benim kuş da düşünür» şeklindeki cevabı daha yaygındır.

Kaynana, tefeci tahsildar, jandarma vs. Bu namuslu ve çocuksu münekkidin sahneye koyduğu hiciv ve küçük piyesler Türkiyede daima büyük bir başarı kazanır ve umumiyetle kim oldukları bilinmiyen ve irticalen hazırlanan müelliflere, haksız yere başa geçmiş veya keyfi hareket eden bütün iktidarlara çatmak imkânını verir.

Bütün bu söylediklerimizden, Türk «espri»sinin Fransız esprisiyle birçok müşterek noktalara sahip bulunduğu istihrâç olunabilir. Bu sebeple Fransız mu harrirlerinin burada fevkalâde revaçta oluşuna ve yerli mizahçılarla bir tutuluşuna hayret etmemek gerekir. Daha XIX uncu asrın sonlarından itibaren tamamen tercüme edilmiş olan Molière Türk okul ve üniversitelerinde mahalli klâsikler arasına girmiştir. O tarihten - bilhassa Jön Türkler ihtilâlinden - beri denilebilir ki Fransız esprisi anglo-sakson mecmualarının bolluğuna rağmen pek soğuk sayılan ve bu sebeple kendisini kabul ettirmeyen İngiliz tipi esprinin aksine, bu memlekette vatandaşlık hakkını iktisap etmiştir. Bütün komiklerimiz tercüme veya adapte edilmiştir : Feydeau, Guurteline, Tristan Bernard vs.

Her sene İstanbul Belediye Tiyatrosunda en moda Fransız müelliflerinin en az iki veya üç komedisi oynanır. Fıkralar için de aynı şey şöylenebilir. Fransız fıkraları hiçbir yerde buradaki kadar başarı kazanmamıştır. Bizim meşhur Marius ve onun arkadaşı Olive'in ustalıkla alındığı ve mübalâğacı olan Karadeniz balıkçıları haline getirildiği öğrenilirse şüphesiz hayret edilecektir.

Bundan başka Fransız esprisinin Türkiye'de revaçta olduğunu isbat edecek daha bariz başka deliller de vardır : Sadece bir buçuk milyonluk İstanbul ilinde her ay 120 000 haftalık fransızca dergi satılmakta ve bunlardan en ziyade mizah sayfası olanları revaçta bulunmaktadır. Nihayet mizah mânasında «esprit» kelimesini karşılamak üzere Türk müelliflerince kullanılan kelime doğrudan doğruya fransızcadan alınmış olan «espri» kelimesidir.

Türkleri güldüren hikâyeler

Türk mizah kahramanı Nasreddin Hoca köy kahvesinde oturmaktadır. Komşuları gelir ve kaynanasının nehire düştüğünü ve bulamadıklarını haber verirler. Aramaya çıkılır ve tabiatıyla arama akıntı istikametinde yapılır. Nasreddin aksi istikamette aramaya koyulur. Kendisine bunun sebebi sorulur : «Siz onu tanımaz sınız, o aksi karakteriyle yine bir terslik yapıp aksi istikamette sürüklenmiştir.» cevabını verir.

Bir köylünün karısı ölür. Dostları «üzülme, biz sana daha güzelini buluruz» diye teselli ederler. Bilâhare aynı köylünün merkebi ölür ve bu sefer çok daha büyük üzüntü alâmetleri gösterir. Komşuları kendisine «Yahu, sen karın öldüğü zaman bu kadar üzülmemiştin» derler. Bunun üzerine köylü «Tabii, karım öldüğü zaman herkes bana daha güzelini bulacağını vadediyordu. Merkebim öldü, hiçkimse üzülme biz sana daha güzelini satınalırız demedi» cevabını verir.

S O N U Ç

Her gönülde boy süren
Gizli bir filiz sanki.
Her göze yol gösteren
O, bir yeşil iz sanki.

Görünmez bir güzeli
Bâzan gördüğüm olur.
Koparken ince beli
Aklım kör düğüm olur.

Geçer kâh çalım satıp,
Sormadan hiç hâl - hatır.
Dudak büküp, kaş çatıp
Kâh da yürek kanatır.

Hem tanımaz, hem arar
Her gün ismim değişir!
Kâh yakar, kâh tipi - kar,
Güler, mevsim değişir.

Beni cin mi, peri mi,
Düşüren, bu gümana?
Dünyâ, hep zan yeri mi?
Kavuşmak ne zamana!

Olmadık gitti bir gün,
Bir dalda iki yaprak.
Ergeç olur toy - düğün
Yeşerir kara toprak!...

YOLCU

RAHMİ HOCA

Fikret MEMİŞOĞLU

1802 (1217 H.) yılında Hoğu köyünde doğan şair, Antep'i, Kayseri'yi dolaşdıktan sonra, dönüp gelmiş, 1884 (1301 H.) yılında, yine doğduğu köyde ölmüştür.

Kayseri'de Büyük Kasım Efendi'den icâzet alan şair Elâzığ'a dönünce bir daha gurbete çıkmamıştır.

Torunu Fatma Hanım'ın anlattığına göre, Bolulu Hoca diye meşhur olan şeyh Hüseynülvâizi'den de inâbelidir.

Ölümünden iki yıl sonra, Divanı, Alay beyinin yardımı ile, Şair Hacı Hayri bey tarafından, bastırılmıştır.

108 sahifeden ibaret olan Divanının sonunda :

Senâ-yı (çar)-ı yar ilhak olunca söyledim tarih
Basıldı himmet-i yârân ile divânı Rahmi'nin

şeklinde bir beyit vardır.

Son mısraın ebced hasebiyle tutarı 1299 dır. Bu rakama (4) katılırsa (1303) rakamı bulunur ki, böylece divanın basılış tarihi de bulunmuş olur.

Hacı Hayri Beyin; onun ölümünden sonra gösterdiği bu kadirbilirliğe, Şair Rahmi de, Hayri'nin doğumu üzerine, «tarih-i velâdet» yazarak, peşin bir kadirşinaslık göstermiştir.

Hacı Hayri'nin Tarih-i Velâdeti

Cenâb-ı Hâfız-ı Vahdî efendi kim zâtı
Kemâl ü mârifet ü fazl ü ilme oldu penâh
Uluv-vi kâb ile ensâb-i pâkı hep ulemâ
Dekâik-i hünere ced-be-ced olup âgâh
Hak eyledi ana ihsân bir dür-i yektâ
Göründü nâsiye-i tal'atinde fazl-ı ilâh
O tıfl-ı pâkin olubdur ki tâbii mes'ud
Tülû' edince kıran eylemişti mihr ile mâh
Zuhuur eyledi izz ü şerefle hayr-ı halef
Muammer iyde kemâlile hazret-î Allah
O denlü mazhar-ı ü meârif îyde ki hak
Kemâl-i mârifetinde bulunmıya eşbâh
Serinde «cevheri» tâviz, (Rahmiyâ) târîh
Hayırlı ad ola mehd-i zamanda (Hayrullah)

Bu tarih, (Cevheri) tarih olduğu için, yalnız noktalı harflerin (ebced) hesabına göre tutarı alınması gerekir. O harfler de: (He+ye+zal+nun+tekrar he+tekrar ye) harflerinden ibarettir.

Bunların mecmuu da: 600+10+7+50+600+10=1277 dir.

Hacı Hayri Beyin, *Hicri doğum* yılı da 1277 dir.

Divanının baş tarafında, Hacı Hayri Beyin:

Nusha-ı hikmet denilse hakkına şâyestedir
Rahmi-i mûciz edâ'nın al okû di'vânını

diye bir takdir beyti vardır. Fakat Rahmi'nin divanı, hikmetden çok, muhabbet ve zarafetle doludur.

Şair üzerinde, Nabi'den çok Fuzûli, Nâili, Yahya ve Nedim'in tesiri olduğu hissedilir.

Zaten, torunu Fatma Hanım da bu kanaati teyid eder.

Rahmi Hoca, dermiş ki:

(Fuzûli kadar içli ve suzişli, Nedim gibi de şuh ve neş'eli şair yoktur, amma Nâbi de büyük şairdir.)

Şairin, divan edebiyatımızı ve İran edebiyatını hakkıyle incelediği, şiirlerinden anlaşılmaktadır.

Rahmi Hocadan bahsedenler, şiirine örnek olarak ayrı ayrı gazellerini seçerler. Buna sebep, her gazelin seçkin olması, her birinde ayrı bir özellik, ayrı bir güzellik bulunmasıdır.

İlk gazelini alsak dahi, aynı kanaate varmak mümkün:

İlk gazeli

Olmak gerekse şem'ine pervâne iptidâ
Ey dil niyâza başla sen ol yâne iptidâ
Bir neysüvâr-ı rezm-geh-i nâzmdır ki dil
Girdi sinân-ı kilk ile meydâne iptidâ
Yâd eyle ebrûvânını bûs eyle ruhların
El sunma sen de besmelesiz hâne iptidâ
Etsin hazer ki, düşmiyesin çâh-ı mekre sen
Râz-ı derûnı söyleme ihvâne iptida
Zülf-i nigâra bend olup eyler figân ü âh
Lâzım göründü murg-ı dilê lâne iptidâ
Sun, bezm-i gamda mâil isen aklım almağa,
Sâkî, lebinle bir iki peymâne, iptidâ
Yârâna Rahmi bû gazelin yâdigâr olur
Sevlevha ile yaz anı divân'e iptidâ

Aşağıya alınan beyitlerde, Fuzuli'nin samimiyeti vardır :

Yâr vaslında eder âşık olan câna senâ
Liyk mânide olur cânile cânâna sena
Çeşm-i gammâz-ı füsunsâzı, cefâ eyler bana
Liyk ağyara demez râzı, vefâ eyler bana
Can verip cânâneye vaslın niyâz ettin gönül
Bûdur âyîn-i muhabbet sen peşimân olma hiç
Hânumânın terk edip yağmâya vermiş vârını
Rahmiyâ nâmûs u ârı neylesun rüsvây-ı aşk

Aşağıdaki gazel, Nedim divanından alınmıştır sanki :

Bin füsûn ile ol ahu nigehi râm edemem
Çâre nê ben dahî râm olmasa ârâm edemem
Sen olursun bu gecê, derse, şehîyd-i gamzem,
Korkarım kim o sürûr ile ben akşâm edemem
Dâimâ mûtekif-i deyr-i nifak oldu rakib
Nice bin fend ile ol kâfiri islâm edemem
Gazab-âlûd-ı nigâh olduğun iymâ edeli
Fırsat el verse bilê vuslata ibrâm edemem
Hazerim, tâne-i ağyârdan olmaz, Rahmi
Tevbe-i bâde-i lâl-i leb-i gülfâm edemem

Rahmi Hocanın, divan edebiyatında emsaline rastlanmıyan, mizâhî ve felsefî bir mesnevisini, zikr etmeden geçemiyeceğiz.

Uzun olduğu için, aslı yerine, özel olarak tercümesini yazıyoruz.

Abdulhamit Hamdi Efendiye :
- At destanı -

Ön söz :

(Bir kış günü, şehirden köye giderken, sürdükçe vücudu geri geri kaçan, gevşek, muvazenesiz, yavaş yürüyen bir beygire binip, yolda çekdiğimiz zahmet ve meşakkatı anlatmak için yazılmıştır.)

Hamid Efendi'ye Medhiye :

Ey güzel kokusunun ikramı ile yanık kalbime, feyz veren sultanım efendim.

Muhterem pederinizle kıyamete kadar mes'ud olmanız için dua ettikden sonra, yolculuk hikâyesine gelelim :

Yolculuk hikâyesi :

Ayrılık köyüne gitmek için, inliyen bu zayıf kulunuza, yolculuk bittikden sonra, arkadaş olduğu anlaşılan bir yoldaş vermişlerdi.

Eski büyüklerin, binmek nasibine eremediği bir rahvan at getirildiği söylenince, hevesle hazırlanmasını istedim.

Fakat gele gele meydana, geri geri kaçan bir at geldi. Her tarafı yara bere içinde, eski palanı dahi sırtına ağır gelen bir beygirdi bu...

Diğer arkadaşların hepsi iyi atlara binip gittiler. Bu beygir ise bize köhne bir yük, bir bargir oldu.

Beli iki kat bükülmüş bu zayıf ihtiyar hayvan için, Sam ile Rüstem'in ordusunda, eski milletlerin, buna yük yükledikleri söylenir.

Bilgiçlerin, söylediğine göre, bu hayvan, ömrünü çokdan doldurmuş. İşin temizini bilen diğer birisi de, Cengiz evlâdının, bunu yolda bırakdığını, söyledi.

Fakat o kadar uzun ömür süren bu ihtiyar hayvan, rüyasında dahi arpa yüzü görmemişti sanki. O kadar ağır, o kadar takatsız bir mahlûk.

Yolda yürürken bile, ibadetten vaz geçmiş bir abiddi. Adımına hiç haram katmazdı. Bazan rükûa, bazan secdeye gider, bazan da, kuûda varır gibi yıkılıp çökerdi.

Aksilik bu ki, ovalar, dağlar da tamamen karla kaplı idi. Kışın şiddeti, hayretten belimi iki kat bükmüştü.

Arkadaşım olmasaydı eğer, bu hayvanı yürütmek mümkün olmıyacaktı.

Yolda bizden başka hiçbir yolcu yoktu gerçek. Arkadaşların her biri bir tarafa gittiler, yolda tek başına kalan ben idim sade...

Bu lal ve sağır hayvanın, kulağına bağırmam, çağırmam beyhude: Kulağına ses girmiyordu muhakkak...

Her adımda on kerre (deh! deh!) dediğim halde, bir defa olsun hızlı yürütemedim gitti!

Üzengiler, kol kanad olsa dahi, onu menzile doğru sürmeğe imkân mı var?

O kadar yavaş yürüyordu ki, âhı, iniltisi, gûyâ göklere çıkıyordu zavallının!

Yere, o kadar hafif basıyordu ki, karda gezer iz bırakmazdı sanki!.

Eğer, derisi ve kemiği delil olmasaydı, ona bir vehim, bir hayal diyebilirdim, ben ancak!

Üzengi yerine, şiş ve hançer saplasan da, ona kâr etmezdi, gerçek.

Eğer onun menhus başını görseydin, at değil, başa belâ derdin buna...

Uykuda dahi, hiçbir göz, böyle çirkin görünüşlü bir kâbûs görmemiştir.

Böyle, bin bir derd ile yolda çırpınırken, bu beygir, bana ağır bir bâr oldu işte. .

Fakat bin bir mihnetle nihayet gelip köye vasıl olduk neyse...

Yüz bir çileden sonra, sağ salim eve geldimse de, dostların ayrılığı, ah onların yokluğu, yıkık kalbimi kebap gibi yakıp kavurdu benim!...

Çünkü bu mihnet diyarında, artık ne bir nefis yâr, ne bir enis vefâdâr kalmış?! Hiçbiri yok! Hepsi çekilip, göçüp gitmişti dünyadan!.

(Devamı gelecek sayıda)

Dağ Özlemi

Artık şehirden bunaldım
Dağa çıkmalıyım dağa
Yücelerden davet aldım
Dağa çıkmalıyım dağa.

Yeşil'i heryıl ekilmez,
Fidanı elle dikilmez.
Kaygu bilmez, tasa bilmez
Dağa çıkmalıyım dağa.

Toz konmamış yaprağı var,
İz değmemiş toprağı var,
Bulutlardan bayrağı var
Dağa çıkmalıyım dağa.

Sıfatına denmiş yüce
Ululuğa ermiş bunca
Ufuklar göz kudretince
Dağa çıkmalıyım dağa.

Huzur dağda otağ kurmuş
Önüme çıksa da yokuş
Bir kuş olmalıyım bir kuş
Dağa çıkmalıyım dağa.

Dağda bakış kartallaşır,
Gönlüm dağ özlemi taşır
Dağlar Tanrı'ya yaklaşır
Dağa çıkmalıyım dağa.

Ömer KAYAOĞLU

DENEME

PARİS GÜNLÜĞÜ

Haydar KAZGAN

Pariste sonbahar, güneşli ve bunun başkent üzerine getirdiği bütün güzelliklerle dolu. Yağmur da bu şehre çok güzel şeyler kazandırıyor, ama sonbaharda güneşin yalnız tabiatı değil insanları da güzelleştirdiğini, solgun yüzlere renk verdiğini, asık suratlı, romantik edalı kişilere hayat ve tebessüm getirdiğini görüyorsunuz.

Solgun ve asık yüzlü kişiler, işte Parisli'ler. İlk intiba bu! Hayatından memnun olmadığını belli eden el ve ayak hareketleri ile kişiler etrafınızda dolaşıyor. O Fransız nezaketi konuşma dillerinde azalmış, hareketlerde ise yalnız metro kapılarında görülüyor. Ne kadar acele işleri olsa Parisliler metroda daha nazik. Kapının üstünüze kapanmamasına elbirliği ile yardım ediyorlar. O acele arasında bekleyip duruyor, kapıyı veya demir paravanayı tutuyor, geçmenizi temin ediyorlar. Ama kahvede bakıyorsunuz, garson sanki köyden yeni gelmiş. Bahşiş yüksek olsa da teşekkür etmek istemeyen bir hali var. Bu hal sinema ve tiyatroya da girmiş, hep kabalığın ve belki de içten gelmediği için benimsenmeyen bir kibarlığın edebiyatı yapılıyor. Sinemada yeni dalga bu, tiyatroda yeni, henüz isim yapmamış yazarların piyesleri bu. Bir memnuniyetsizlik ve içine kapanma var kişilerde. De Gaule'ün Fransa'yı büyük devlet yapma gayretine rağmen kişiler gerçeği daha iyi görmekteler ve De Gaule'e aldırdıkları yok. Bir aşağılık kompleksini yenmeğe tenezzül bile etmiyorlar. Gerçekten korkmadıklarını göstermek istiyorlar. Zira birçoklarına göre De Gaule gibi gerçekleri yaldızla örtmek faşistçe bir gelenek, faşistçe bir davranış. Fransa'da buna alışmak çok zor. Kişi hür olmak ve gerçeği kendi başına yaşamak istiyor. Gerçek de bugün Fransa'nın en büyük millet ve devlet olmadığı. Neden mi ?

Büyük millet, büyük devlet lâfı birçok Fransız için büyük sanayi, fert başına şu kadar gelir değil. Aydınlar işi kendi ölçülerine, tamamen bir fikir ve kültür görüşüne bağlamışlar. Bir Fransız iktisat bilgini meşhur bir kitabının sadece 7000 adet satıldığını, oysa İngilizceye çevrilmiş küçük ve önemsiz bir broşürünün 20.000 den fazla basılıp satıldığını kötümser bir ifade ile söylerken ümidini çok kaybetmiş görünüyordu. Fransızca okuyan azalıyor. Bu, Fransız kültürünün bırakalım cihanşümul olmasını, iktisaden yaşamasını önlemek için kâfi bir sebep. Cezayir'in elden gitmesi de bazı aydınları bu bakımdan üzüyor. Fikir pazarı şimdi daha da daralacak. Sartre ve Beauvoir Les Temps Modernes'in batmaması için son gayretlerini sarfederken, cep kitapları satışında bile Anglo Sakson dünyasına nazaran nisbî bir gerileme var. Bu meşhur dergide çıkan yazıların şu veya bu dergide çıkan İngilizce çevirileri milyonlarca kişi tarafından okunduğu halde, bu

dergi Fransızca olarak 20.000 e bile ulaşamıyor. Dahası var; satışa rağmen okuyan o kadar bile değil. (1) Aydının yaşamasını, yeni yazarların doğmasını artık piyasa, eskisi gibi temin edemeyeceğe benziyor. Dış piyasa gitgide daralıyor. Ayrıca yabancı müelliflere ödenen telif hakları da kabardıkça kabarıyor. Zira Fransa hâlâ nisbî olarak en çok okuyan bir memleket. Kitap satın alımı günlük harcama listesinin yine başında. Metroda, yolda, parkta, yemek yerken dahi herkes okuyor. O kadar ki sınıflaşmayı bile okumak ortadan kaldırmış. Otel hademesi kadının elinde bir Beauvoir, bir Camus görmek daima mümkün. Ama kitap sanayileşmiş. O da diğer kollar gibi küllî istihsalin faydalarından istifade ettirilmezse yazarına birşey bırakmıyor. Fakat yine de başka dillere çeviri hakları Fransa'da zengin ve müreffeh bir yazar kitlesinin eskisi gibi devamını sağlıyor. Ama alınan telif ücreti ile dışarıya ödenen arasında eskisi gibi müsbet bir fark yok ve bunun menfileşmesi de bir gün meselesi.

---

(1) Chicago Üniversitesinde bir vakıf bütün Fransız neşriyatının üniversite kütphanesine alınmasına temin ettiği halde adı geçen dergi ve bilhassa yeni neşriyatı okuyan pek kimse olmadığını bizzat gördüm. Aşağı yukarı bu dergi de dahil bir çoklarının açılmadığını gördüm. Kitap fişlerine işlenmiş bir okuyucu adı görmek de mümkün olmadı. Oysa ki blihassa o sıralarda «Existentialisme» moda idi. Ama okuyanlar İngilizce okuyorlardı.

Ne yapıyor De Gaule bu gerçek karşısında? Ekseriyet kendisine sükûn ve endişe arasında bocalamadan kurtulmak için bağlanmış. De Gaule iktidara geçtikten sonra Fransa iktisaden büyük ölçüde kalkınma kaydetmiş, devlet birçok iktisadî, sosyal meseleleri kolay bir şekilde halletmek imkânını bulmuş ve siyasi kavgalar azalmış görülüyor. Particilik ve buna bağlı hisler artık devamlı bir buhran kaynağı olmaktan çıkmışlar. Fakat yine de büyük bir ekseriyet De Gaule'den endişe duyuyor. Daha ziyade devlet reisinin halk oyu ile doğrudan doğruya seçilmesini pek iyi karşılamıyor. Buna sebep tek kişi hâkimiyeti ve diktatörlük. De Gaule ise kendisi bu son referandumda «bana evet deyin, yoksa giderim. Arkamdan yine ne gelir biliyorsunuz. 1958 i hatırlayın, iktisaden iflâs halinde idik, yardımla yaşıyorduk. Bugün ise büyük devletlere borç veriyoruz» diyor. Bu, bazılarına göre bir nevi şantaj. Zavallı Fransa diyorlar, De Gaule'den sonra başına hiç olmazsa onun gibisini dahi getiremiyecek kadar kısırlaştı mı? Aydınımız, devlet adamımız yok mu De Gaule'ün yerini alacak? De Gaule bu lâfı ile bu kadar yüksek bir seviyeye eriştirdiği Fransayı bir anda küçültmüş oluyor. O kadar küçültmüş oluyor ki kendisinin yerini alacak bir kişiye sahip olamıyacak kadar!.. Bu da işte muhaliflerin sözü. Ya partilerin ikinci plâna düşürülmesi! O büsbütün büyük bir münakaşaya kapısını açmış. Partilerin lüzumsuzluğuna inanmış bir kitle yaratmak istiyor. De Gaule deyip duruyorlar. Bu da tabii halkın saf ve temiz inanışlarını suistimal

(Sonu sayfa 32 de)

Saçların Üzerine Karalama

Elâ gözlerini sevdiğim dilber
Saçların yaman kokuyor
Ovaya kar yağıyor, umurumda mı
Saçların harman kokuyor.

Seni hep öğretmen bileceğim
Bir ahşap hatıllı köy mektebinde
Mest-lâstik gıymiş bütün çocuklar
«Öğretmenim, Ahmet Ayşe'ye seni seviyom dedi»
— Ben böyle saç görmedim ömrümde —
Saçların ta oradan kokuyor

Mapusane önünde candarma kulesi var
Neon lâmbaları gözleri satın almış
Neden bu şehrin sokakları böylesine dar
Bir plâk çalıyorlar kenar mahallelerinde
Küt iğnelerle çalıyorlar kaç zamandır
— İçimden şu zalim şüpheyi kaldır —
Elin oğlu yüreksizmiş, anlamam
Söyle o Hasan denen soysuza
Saçların kan kokuyor

Sonra sığırcıklar konmuş kirpiklerine
Sonra duravarmış vaktin önüne
Bir sonbahar kaçkını dal
Ellerin bulut bulut
Ellerin masal
Saçların destan kokuyor

Sevdi mi bir böyle sevmeli insan benim bildiğim
Bu gönül pare pare
Bu gönül dilim dilim
Dinle dört mevsime değişemediğim
Saçların erguvan kokuyor.

Kâmil UĞURLU

Şairin yakında yayınlanacak olan «Yemenimde Hare Var» adlı şiir kitabından.

KEBAN

Keban, Elâzığ'ın en tarihi kazasıdır; Palu gibi.. Üç, dört bin senelik kalesinin tanıklığından anlaşıldığı üzere, Harput Milâttan önce ve sonra doğunun stratejik bir şehridir. Ancak Osmanlı İmparatorluğu sırasında ekonomik yönden önemini Keban'a bıraktığı zamanlar olmuştur. 1835 (1250) yılında eski sadrazamlardan Reşit Mehmet Paşa, eyalet valisi olarak Harput'a gönderilmeden önce, Keban eyalet merkezi idi. Hem de çevresi çok geniş bir eyaletin merkezi.. Yalnız Harput ve Harput'a bağlı kasabalar değil, Halep, Urfa. Gümüşhane ve Yozgat illerine kadar uzanan bu geniş eyaletin merkezi Keban kazamızdı. Buna sebep Keban'daki Gümüş ve Kurşun madenlerinden sağlanan gelirdir.

Gerek kal fırınlarının harabeleri, gerekse tarihi eserlerin kitabeleri bunu gösterdiği gibi, salnamelerdeki kayıtlar da bu yoldadır.

Maden'e tâyin edilen eyalet valilerine maden nazırı veya emini ünvanı verilirdi.

Bedri Ağa'nın 1730 (1143) yılında nazırlığı sırasında dikkate değer bir hadise olmuştur. Bu yıl I. Mahmut'un cülus, ve şair Nedim'in ölüm yılına rastlar. Şiddetli bir deprem, maden mağaralarında çalışan işçilerin ölümüne ve yaralanmasına sebep olduğu için bu işçilerin mensup olduğu aşiret reisleri Hükûmete karşı başkaldırmışlardır. Bununla da kalmamış Keban'a saldırarak maden eminini öldürdükleri gibi çalışır halde bulunan 70 kal fırınını da yakıp yıkmışlardır.

Bu olay maden işletmesinin 20 sene kadar durmasına sebep olmuştur.

Ancak 1751 (1164) yılında Ispanakçı Mustafa Paşa Maden nazırı olarak Keban'a gönderilmişse de aşiret reisleri bu tâyine karşı koymuş ve nazırın Keban'a gelip işe başlamasına engel olmuştur.

Fakat Mustafa Paşanın geri dönmediğini görüyoruz. Palu kazasına giderek oradan nehir yolu ile Madene geldiği, asker, erzak ve malzemesini keleklere madene getirdiği bilinmektedir. Nazırın bu ısrarı karşısında aşiret reisleri itaat zorunda kaldıkları için tekrar eski asayiş ve istikrar yeniden kurulmuş oluyor.

Bir kısım zelzeleden bir kısım da kopan velveleden yıkılmış ve yıktırılmış olan maden ocakları ve fırınları onarılmağa başlanmıştır. Bu onarım Mustafa Paşanın gayretine rağmen ancak yedi senede bitirilebiliyor.

Mustafa Paşa'dan sonra 1759 (1172) yılında Mehmet Beyin buraya tâyin edildiğini görüyoruz. Bu tâyin 3. Mustafa'nın saltanatına rastlar. Mehmet Beyin tâyini Mustafa Paşa'nın teklifi üzerinedir. Diyarbakır Valiliğine giden Mustafa Paşa emeğinin boşa gitmemesi için görevini Mehmet Beye devretmekle isabetli hareket etmiştir. Çünkü Mehmet Bey bu fırınları süresiz 14 yıl çalıştırmış, hizmeti ölümü ile sona ermiştir. 1773 (1187) yılında ölen Mehmet Beyden sonra Maden eminliğine Yeğen Ağa tâyin ediliyor.

Yeğen Ağa 2 sene bu vazifede kal

dıktan sonra 1774 (1188) yılında ölünçe terekesini yazmağa gönderilen Ziya Yusuf Efendi geri dönmeyerek maden eminliği vazifesini üzerine almıştır. Bu devir de 1. Abdülhamit'in saltanatına rastlar. Tarihimizde büyük hizmetler gören ve sonradan paşa olan Ziya Yusuf Efendi maden istihsalini artırmış, on bin kıyyeye yakın saf gümüş elde etmiştir. Eminin bu gayreti İstanbul'da taktirle karşılandığı için vezir rütbesiyle mükâfatlandırıldığını görüyoruz. Adı geçen zat hakkında okuyucularımıza aydınlatıcı bilgi vermek faydalı olacaktır.

Bazı kayıtlarda Ziya Yusuf, bazılarında Yusuf Ziya diye anılan bu zatın maden de gösterdiği başarıdan dolayı sadrazam olduğunu da görüyoruz. Bu tâyin dolayisiyle Şair Süruri'nin tarih düşürdüğü mısra pek zariftir..

Padişah (Maden) de buldu mührüne
lâyık güher

Silâhtarlığını yaptığı Halil Hamit Paşa'nın ölümü üzerine Maden âmirliğine tâyin edilen ve buradan da sadrazamlığa çağrılan Yusuf Ziya Paşa'nın hizmetleri 3. Selim ve 2. Mahmut devirlerine rastlar. İmrahor Mustafa Paşa'nın köleliğinden yetişen Paşa çok aydın ve becerikli bir devlet adamı olarak tanınır. Sadrazamlığı kapıcıbaşı derviş Abdullah Paşadan devralmıştır. Bu ilk sadaretidir. 1798 (1213) yılında sadrazam olan Paşanın ilk sadareti 6 sene 7 ay 25 gün sürer. Bu sırada Padişah 3. Selimdi. Ve Napolyon Mısır seferine çıkmıştı.

1788 (1203) yılında İran'la aramızda çıkan ihtilâfdan dolayı yerine kayınbiraderi Abdi Paşa'yı bırakarak Erzurum'a giden Yusuf Ziya Paşa ihtilâfın hallinden sonra Bağdat Valiliğini üzerine alarak, Bağdat'a gitmeksizin yine Keban'a dönmüştür. Abdi Paşa'yı Erzurum valiliğine tâyin etmiş kendisi de Mısır'a yollanmıştır. 1799 (1214) de Mısır'ı Napolyon'dan geri alan Paşanın 1805 (1220) tarihinde istifa ederek tekrar Maden'e döndüğünü ve 1222 tarihine kadar maden nezaretinde kaldığını, yerine kethüdası İzmirli Ahmet Paşa'yı bırakarak İstanbul'a gittiğini tarihi kayıtlardan öğreniyoruz.

İlk sadrazamlık görevinden istifa etikten sonra valiliklerde bulunan Yusuf Ziya Paşa 2. Mahmut'un Padişahlığı üzerine 1809 (1223) yılında ikinci defa sadrazam olmuştur. Son sadrazamlığı 2,5 senedir.

Bir gözü sakat olduğu ve az gördüğü için kör Yusuf Paşa diye de anılan bu zatın güzel şiirleri de vardır. Bir beytini örnek olarak alıyoruz.

Cevr-i nâsâz-ı felekden çektiğim
mevlâ bilir.
Gerçi biz ikbâl ile âlemde meşhurlardanız

Nuruosmaniye Cami'ine benziyen Keban'daki cami ve kütüphane onun eseridir.

Yusuf Ziya Paşa'dan sonra Maden emini olan Ahmet Paşa 1814 (1229) tarihine kadar yılda 4-5 bin kıyyeye yakın saf gümüş ve bu kadar da kurşun çıkarmak başarısını gösterdiğinden Trabzon ve Gümüşhane madenleri nazırlığına tâyin edilmiştir.

Fakat yola çıkmak üzere iken, Çö-

teli zade Memili Ağa ile aralarında geçen bir kavga üzerine Ağa'yı öldürüyor. Bu katil hâdisesi mal ve mülkünün zaptına ve kendisinin de Amasya'ya nefyedilmesine sebep oluyor.

Ondan sonra Anadolu Valiliği vazifesini de alarak, maden nazırlığına büyük İmrahor Mustafa Paşa tâyin edilmiştir.

1814 (1229) yılında madene gelen Mustafa Paşa birbuçuk sene kadar nazırlık ettikten sonra vefat etmiştir.

Onun yerine de 1816 (1231) yılında İçelli Ahmet Paşa tâyin edilmiştir. Ahmet Paşa'nın da Maden'de kalışı bir sene kadardır. Buradan Erzurum Valiliğine gönderilmiştir.

Ahmet Paşa'dan sonra Maden'e Safranbolu'lu Salih Paşa tâyin edilmiş ve 1817 (1232) yılında Maden'e gelmiştir. Hizmeti takdirle karşılanan Salih Paşa 2 sene sonra Hac emiri olarak Şam'a gönderildiği için, maden nazırlığına eski sadrazamlardan Rauf Paşa'nın tâyin edildiğini görüyoruz. 1819 (1234)

Rauf Paşa iki yıl maden eminliğinde kaldıktan sonra sefere gönderildiği için yerine İstanbul'dan kimse gönderilmemiştir. Bu vazifeyi yerlilerden Şakir Ağa görmüş..

Bu sırada Dersim'de türeyen eşkiyanın da ıslahı için 1824 (1239) yılında Maden nazırlığına tayin edilen Eğinli Salih Paşa 3 sene kadar Keban'da kalmışsa da Şakilerin tedibi için Ovacık'a giderken Rusya Muharebesine gönderilen Ordu Baş Kumandanlığına tâyin olunarak buradan ayrılmıştır.

Salih Paşa'dan sonra Keban'a Trabzonlu Kavzi oğlu Feyzullah Bey'in tâyin edildiğini görüyoruz.

Feyzullah Bey'den sonra yukarıda bahsi geçen Yusuf Ziya Paşa'nın kölelerinden Osman Nuri Paşa 1830 (1245) yılında Maden nazırlığına tâyin edilmiştir. Osman Nuri Paşa'nın Maden'de kalışı 3-4 sene kadardır.

Ondan sonra yani 1833 (1248) de Diyarbakır Valisi bulunan Hacı İbrahim Paşa tâyin edilip Elâzığ'a gelince hastalanarak Maden'e gidememiş evinde vefat etmiştir. Hacı İbrahim Paşa Harput'ludur.

Vefatı üzerine yerine tâyin edilen damadı İshak Paşa Maden nazırlığı yapmışsa da Diyarbakır Valiliğine tâyin edildiği için o da Maden'den ayrılmıştır.

Bu tarihlerde aşiretlerin baş kaldırması, asayişsizliğin günden güne artması üzerine askeri bir ıslahata lüzum görüldüğü anlaşılıyor.

1834 (1249) yılı sonuna doğru eski sadrazamlardan Mehmet Reşit Paşa 40 taburla Harput'a gönderiliyor. Harput; Sivas, Diyarbakır ve Maden vilayetleri de dahil olmak üzere büyük bir eyalet merkezi olmuştur.

Malatya'ya gelen Reşit Paşa (Koca Reşit Paşa değil) taburlarını Malatya'nın Orduzu = Ordu düzü mevkiinde bırakarak Maden'e gelmiştir. Keban'da maden işletmesini hızlandırdıktan sonra gelirini kontratoya bağlamış, Köstendil'i Mehmet Beyi de Keban'a mutasarrıf tâyin ederek Malatya'ya dönmüştür.

Hazır bulunan askeri, Malatya'dan alan Mehmet Reşit Paşa 1835 (1250) yılında Harput'a doğru gelirken devle-

tin dış yenilgilerinden cesaret alan aşiret beyleri, vergi vermemek ve Hükûmeti saymamak için baş kaldırdıklarından, evvelâ bunların tedibine başlamıştır. Âsi aşiretler merkezi Haroğlu köyü olan Herdi aşireti, merkezi Pulutlu olan Parçik aşireti, merkezi Simkân olan, Zive aşiretinin beyleri Munzuroğullarıdır. Evliya Çelebi kayıtlarına göre Munzuroğulları Harput'un en eski hadedanındandır.

1835 (1250) yılında bu aşiretlerin mukavemetini kıran Mehmet Reşit Paşa beylerini cezalandırdığı gibi çevredeki diğer serkeş ağaları ve beyleri de şiddetli cezalara çarptırarak uslandırmıştır.

Bu zatın ismi tarihte Reşit Mehmet Paşa olarak geçer. Başka bir yazımızda bu askerî harekât hakkında ayrıca izahat verilecektir. Biz tekrar Keban'a dönelim.

Keban mutasarrıfı Mehmet Bey'in iki sene hizmetinden sonra ayrılması üzerine yerine Ordu Kumandanı Hâfız Paşa'nın kardeşi Ahmet Bey tâyin edilmiş ve 4 sene Keban mutasarrıflığında bulunmuştur. Ondan sonra tâyin edilen Köse Mehmet Paşa da 3 sene Keban'da kaldıktan sonra ayrılmış ve yerine Çötelilerden Süleyman Paşa tâyin edilmiştir.

4 sene Keban'da maden eminliği yapan Süleyman Paşa zamanında eski tarzda yapılan kal fırınları terkedilerek Avrupa'dan getirilen Mühendislere Amerikan usulüne göre yeni kalhaneler yaptırılmıştır. Bu yeni kalhaneler sayesinde eskiden daha fazla gelir elde edilmeğe başlanmıştır.

Fakat bakırın dünya piyasasında fazla para etmesi üzerine Ergani Madeni önem kazanıyor. Bundan dolayı mutasarrıflık Ergani Maden'ine kaldırıldığından Keban eski önemini kaybediyor. Her ne kadar Keban madeninin idaresi için yerli ağalardan tâyin edilen müdürlerle bu iş bırakılmamışsa da eski hasılatı elde etmeğe imkân bulunamamış, artık... Bilâkis miktar günden güne azalmıştır. Bununla da kalınmamış gelir gideri korutmuyor diye yazılan bir yazı üzerine asri tesislerile beraber işletme yüz üstü bırakılmış kalhaneler ve fırınlar da bu yüzden tamamen harap olmuştur.

Gelir kaynağını kaybeden zengin Keban, yoksul bir mekân haline geldiği için ahali sağa sola dağılmış, bir çoğu büyük illere giderek geçim derdine düşmüşlerdir.

Dağılan Keban bugün etütleri yapılan barajın inşasıyla yine toplanmak hazırlığındadır. Biz de, ilk yazımızda belirttiğimiz gibi çıkan bu dergi ile Fırat'ın mazmun halinde kalan feyzini belirtmek çabası içindeyiz.

Keban barajı işletmeye açıldığı gün yalnız Keban'da, Maden'de, Elâzığ'da değil bütün Doğu Anadolu'da ve belki de bütün Yurtta büyük bir ekonomik infilâk olacaktır. Bu infilâk yer altı ve yer üstü cevher ve değerlerimizin işletilmesi ve yurda fayda sağlaması şeklinde olmalıdır. Artık ondan sonra bize hiçbir yabancı (Bu su buradan akar; siz karşıdan bakar...) diyemiyecektir herhalde..

Tanrı yurt kalkınmasında hepimizin yardımcısı olsun.

Yeni Fırat

YAKUP ŞEVKİ PAŞA

İ. H. Subaşı

Bugünkü harap, dünkü mâmur ve canlı Harput'da Dünyaya gözünü açan Yakup Şevki Paşa merhum, aslen Kuzovada (Çorçuk) ağası Yakup Ağa'nın torunu ve Mehmet Efendi'nin oğludur.

Yakup ismi, memleketimizde âdet olduğu üzere, dedesinin ismi olarak kendisine verilmiştir.

Yakup Ağanın oğlu olan merhumun pederi Mehmet Efendi, tek evlât olarak serbest yetiştirilmiş ve maalesef böyle yetiştirilen emsali gibi işret ve sefahate iptilâsı yüzünden genç yaşda vefat etmiştir.

Babasını kaybettikten sonra Harput'da anne dedesi Hacı Mehmet Efendinin ve dayısı Hacı Ali Beyin yanında büyüyen Yakup Şevki Paşa'nın çocukluğu, varlık içinde geçmemiştir. Aksine çok sıkıntılı zamanları olmuştur.

Harput'un Eğin bağlarından Elâzığ'daki Rüştiye mektebine kadar haftanın birçok günlerinde yaya olarak gidip gelmiştir. Bahçedeki işinden ayrılması mümkün olan mahdut zamanlarında, merkebi ile mektebe gidip gelmek fırsatını bulan Yakup Şevki, böylece birçok zamanlar, günün gidiş geliş mecmuu beş saatini yolda ve yaya olarak geçirmiştir.

İşte bu şartlar altında tahsile devam eden merhum, çalışması ve zekâsı sayesinde daima sınıfının birincisi olmuş, kapalı ve mahdut hayatında bahçe, ev ve mektepten başka birşey tanımayan bilmiyen küçük Yakup Şevki'ye, derslerindeki başarısından dolayı, mektebi tarafından mükafat ve taktirname verilirken ağlamıştır.

Sonraları hemen her okuduğu mektepte de sınıfının birincisi ve en çalışkan talebesi olarak temayüz eden merhumun hayatından daha sonraki yazılarında fıkralar halinde parça parça bahsedeceğim.

Bu defaki yazımda, merhumun umumi olarak, esas vasıflarını anlatacağım :

Merhum Yakup Şevki Paşa, çalışmasına hudut olmıyan ve çalışmaktan yılmayan ve yorulmayan bir insandı. Yarım bilgisi yoktu. Daha ilk mektep hayatından itibaren bütün derslerini ve vazifelerini noksansız ve tamam yapmak itiyadını, bütün hayatı boyunca da muhafaza etmiştir. Bu sebeple hiçbir şeyde yarım bilgi sahibi olmamış, tam bilgi sahibi olmuştur. Bildiklerini genişliğine ve derinliğine bilirdi.

Almancaya ve Fransızcaya da hakkı ile vakıftı. Bu iki lisanda da tasarrufu tamdı. Bu lisanlarda ve Türkçede yazılmış olan bütün askeri eserleri okur ve kenarlarına düşüncelerini yazardı.

Ta eski devirlerden itibaren geçmiş bütün milletlerin meşhur kumandanlarını, yaptıkları harekâtı okumuştur. Bunların hepsini bütün hususiyetleri ile bilirdi. Yakın ve uzak Türk harp tarihini ve Türk kumandanlarının hepsini, en ince teferruatına kadar, tetkik etmiştir.

Ayrıca tarih bilgisi ve bilhassa Türk

ve İslâm tarihi bilgisi, çok kuvvetli idi. Bu hususa dair yazılmış Almanca, Fransızca, Türkçe bütün eserleri okumuş, karşılaştırmış, hepsi hakkında sağlam neticelere varmış, kuvvetli ve emin bilgiler sağlamıştır.

Malta'da esaret hayatında, bir odada beraber kaldıkları Rauf Bey'den çok kısa zamanda İngilizceyi de öğrenmiş ve 17 eser tercüme etmişti.

Dinî bahislere de alâkası çoktu. Kur-an-ı Kerimi, dört muhtelif tefsirden okumuş ve notlar almıştı. İslâm dini ve esasları hakkındaki bilgisi çok kuvvetli idi. Hakikat arayan felsefenin haricinde, bu günkü şekli ile felsefeyi sevmezdi. Bugünkü tatbikat ve görünüşü ile felsefeden ve siyasetten nefret ederdi.

Umumiyetle içtimai bilgilere çok ehemmiyet verirdi. Halk ve asker ruhiyatını anlamaktaki büyük değeri, inkâr edilemez.

Tumturaklı ifadelerle konuşmayı ve yazmayı sevmezdi. Hattâ içinde fikir ve mânâ bulunmuyan süslü sözleride dinlemekten hazzetmez ve bunu lüzumsuz bulurdu. Kendisinin selis ve açık bir ifadesi ve hitabeti vardı. Kumandanlık ve hocalık vasfı çok kuvvetli idi. Sözleri daima özlü, bilgili ve muhakemeli olurdu.

Gerek tahlil ve terkip hassası, gerekse muhakeme kudret ve kabiliyeti fevkâlede yüksekti.

Tam ve hakiki manası ile dindar bir insandı. Allah korkusu bütün ef'al ve harekatına hakimdi. Namaz kılar ve oruç tutardı. Muhitine ve etrafına göre çok cüz'i olmasına rağmen, servetinin zekatını da muntazaman vermeyi hiç ihmal etmezdi. Bu kadar dindar olmasına rağmen, softalık ve taassuptan uzak kaçardı. Başkalarına karşı olduğundan daha ziyade, nefsine karşı şedit idi.

Sözde ve yazıda mübalağadan hiç hoşlanmaz, tefahuru bir iç duygusu noksanlığı sayardı.

Askerî ve şahsî vekarı ve ciddiyeti kuvvetli olduğu kadar da gururdan alayişden uzaktı. Gösterişe ve merasime hiç iltifat etmez, feraget ve fedakârlığı nihayetsiz bir insandı.

Kendisinin harekât ve muvaffakiyetlerinden bahsedilmesinin, yaptığı işlerin ve çalışmalarının rengini değiştirmesinden ve bunlara dünyevi bir arzu bir hırs katmasından korkar ve sakınırdı. Her yaptığı ve yapacağı işi, daimâ hâliki için ve halikinin emri ile halkı için yapar, bütün ef'al ve harekâtının bu çerçeve içinde kalmasına şiddetle ihtimam ederdi. Hiçbir kimseye karşı ve hiçbir suretle düşüncelerini olduğu gibi söylemekten çekinmez. Ve hiçbir maddi endişe ve menfaat, onun fiil ve harekâtına manivelâ vazifesini göremezdi.

Hayatı azami derecede basitti. Sadelikten zevk alırdı.

Bütün cesaretini, iman ve feragatinden alırdı. Endişe ve ıztırap duymaksızın, terk edemiyeceği hiç bir maddi menfaat ve huzuru yoktu. İstanbulda bulunduğu müddetçe şahsına tahsis edilen otomobili için : Ben burada vazife yapmıyorum. Bana otomobilin lüzumu yoktur. Zaruret olursa tramvayda giderim.

Diyerek verilen otomobili iade etmiştir.

Gerçekten tramvayda oturacak yer bulamadığı zaman, birinci veya ikinci mevkinin sahanlığında ayakta durarak

seyahat etmekten sıkılmaz, bilâkis bunu tabiî bir hal olarak kabul ederdi.

Ne servete talipti, nede mevkiye düşkündü. Yükseldiği mertebeler, vazife görmek icbarının neticesi olarak kendisine verilmiştir. Hiç bir ihsanı kabul etmemiştir. Mevki ve iktidarı, ancak hizmet için daha fazla hizmete imkân bulabilmek için istemişti. Bütün aldığı rütbelerin ve kabul ettiği vazifelerin hiçbirisine, kendisi şahsen talip olmamıştır. Kendisine verilmiş ve tevcih edilmiş bu vazife ve rütbeleri memlekete hizmet için kabul etmiş ve her vazifede de bütün gücü ile çalışarak başarılar göstermiştir.

Hayatın hiç bir şâşâ ve şatafatı onu cezbedememiştir. Karakteri üzerinde bunların hiç bir tesiri görülememiştir.

İslâm ve Türk ananesine şiddetle bağlı idi. Bütün hayatında alkollü müşkürat kullandığı görülmemiş ve kullanılmasına da müsamaha göstermemiştir. O, bu gibi bir çok halleri ile, devrinin dışında yaşıyan bir adamdı.

Hayatında, örnek insan olarak Hazreti Ömer'i kabul etmişti. Bütün harekâtında, onun gibi feragatli, onun kadar iradeli, ona benzer şekilde cesur ve azimli olmaya gayret ederdi. Bütün hayatı ve gördüğü vazifeler, bunu gayet açık göstermektedir. Zaman zaman Hazreti Ömer'den, onun ef'al ve harekâtından, derin hayranlıklarla bahsettiği halde, onun izinden gittiğini söylemekten çekinirdi. Yaradılışı itibariyle söz adamı değil, iş adamı olmayı arzu ederdi.

Çocuklara ve kadınlara karşı çok müşfikti. Tazallümlerine ve şikâyetlerine dayanamazdı. Bu zaafını göstermemek için onlarla münasebetten sakınır, ihtiyaç ve zaruretlerini kendilerinden değil, ikinci bir ağızdan dinlemeyi tercih ederdi.

İradesine fevkalâde hâkim olmasına rağmen, içli, hassas ve çok rikkat sahibi idi. İrade kuvveti ile, hissiyatına hakim olurdu. Acıklı bir yazı, içli bir şiir okunduğu zaman veya kalbe dokunan bir hikâye anlatıldığı vakit tahammül edemez, ağlardı. Bu ağlayış, pek yakınlarının bildiği bir haldir. Bu zaafını kimseye göstermez ve herkese kendisini sert ve şedit tanıtmak isterdi.

Şiir yazmakta da aşinalığı vardı. Hayatının son senelerinde gözlerinin rahatsızlığı çalışmasına engel olunca, hislerini ince ve içli şiirlerle terennüm etmiştir. Bunların hiç birisi neşredilmiş değildir.

O, bütün bu halleri ile, geniş ihatası, keskin zekâsı, nefsine karşı son derece hakimiyeti, inanılmaz derecedeki irade kudreti ile fıtraten büyük yaratılmış bir insandı.

Hayatında hiç küçülmedi. Tabasbus, riya ve yalan ömründe bir defa dahi olsun görülmemiştir. Hiç bir beşeri arzu ve maddi menfaat kendisini bu küçültücü vâdiye sürüklüyemedi.

İstiğna ve feragat kalesine sırtını dayıyarak, zamanın ve hayatın bütün hasis ihtiraslarına kayıtsızca bakmış ve hiç birine tenezzül etmemiştir.

Yaşadığı müddetçe kendisinden bahsedilmesini arzu etmemiş, bundan sıkılmış ve eza duymuştur. Hakikaten nümuneyi imtisal olacak bir yaradılışa sahipti. Gizli kalan hayatı açıklanınca, yalnız akraba ve hemşehrilerine değil, bütün Türk Milletine, bilhassa Türk Gençliğine, fazilet ve gayret yolunda örnek bir insan olarak onu göstermek gerekir.

İ. Hakkı SUBAŞI

AYIN OLAYLARI

Nisan ayının en önemli olayı Yüksek Teknik Okulun temel atma töreni olmuştur. Üç Bakanın hazır bulunduğu bu tören, yağmura ve çamura rağmen büyük bir ilgi ve heyecanla kutlandı. Miktarı en az on bin kişiyi bulan halk, alan çevresindeki tepecikleri tutmuş, devamlı rüzgâr ve yağmura rağmen törenin sonuna kadar yerinden kıpırdamamıştır.

Elâzığ valisi Abdullah İğneciler'in konuşmasından sonra Millî Eğitim Teknik Müsteşarı tarafından verilen teknik bilgiyi müteakip, oparlörün başına alkışlar arasında Millî Eğitim Bakanı Şevket Raşit Hatiboğlu gelerek, İnönü'nün selâmını getirdiğini, gelmek arzusuna rağmen, meşguliyetinin nezaketi dolayısiyle gelememekten ötürü üzüntü duyduğunu belirtmiştir. Sürekli alkıştan sonra Hatiboğlu sözüne devam ederek :

Ankara'da iken bakanlığının sık sık sual yağmuruna tutularak Teknik Okulun, bir an evvel açılması için istical gösterildiğini, o gün bu isticale hak vermek mümkün görülmediği halde, bugün, halkın gösterdiği coşkun ilgi karşısında manâ vermek gerektiğini, bu muhteşem topluluktan edinilen manâya göre, bu güzel memleketin, bu kültür müessesesi gibi daha bir çok müesseselere lâyık olduğunun anlaşıldığını, belirtmiş ve bu yüksek okulun Doğu kalkınmasında büyük yararlıklar sağlıyacağını, 1000 - 1500 kişilik bir kadro ile çalışacağını, mevcut fakültelerin icabında artırılabileceğini açıklıyarak, alkışlar ve sevinç gösterileri arasında kürsüden inmiştir.

Yağmur yağdığı için millî oyunlar oynamağa hazır folklor ekibinin gösteri yapmasında tereddüt gösterilmişse de davulcu Hıdır Sezgin davulunun daha gür ses çıkaracağını, klârnetçi Mevlüt Canaydın gırnatasının daha tiz öteceğini, çevik oyuncular daha neş'eli oynıyacaklarını söyliyerek misafirlerin karşısına kalkan - kılıç temposuyla gelip yağmura ve çamura rağmen heyecanlı oyun gösterileri yapmışlardır.

Sonra, temel atma yerine gidilerek müteahhit Necmi Şahin'in kınalı kurbanları kesilmiş, halkın hayır dua ve temennileriyle temele harç atılıp törene son verilmiştir.

Misafirlerle birlikte Kız Öğretmen Okuluna gidilerek, okullar arası tertib edilen eğlence gösterileri seyredilmiştir.

Ertesi gün Tunceli Lisesi'nin temel atma töreni için Tunceli'ne gidilmiş ve

Elâzığ'a dönüldükten sonra M. Eğitim Bakanı okulları, Bayındırlık Bakanı Kara Yollarını ve D.S.İ. yi, Sağlık Bakanı da hastahaneleri ziyaret etmişlerdir.

M. Eğitim Bakanı, Şevket Raşit Hatiboğlu, Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkin, Sağlık Bakanı Yusuf Azizoğlu halkın gösterdiği alâkadan mütehassis olarak Elâzığ'ın kalkınması için gerçekleşecek vaitlerde bulunmuşlardır.

Toplu olarak Keban Barajı'nı ziyaret eden bakanlar, buradaki çalışmalara ait bilgi almışlardır.

Ankara'ya döndükten sonra bir basın toplantısı yapan Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkin :

Memleketimizin en mühim meselesinin Fırat projesinin tamamlanması olduğunu, bunun, Türkiye'nin bir varolma ve bir yokolma dâvası bulunduğunu, Fırat nehri üzerinde kurulacak Keban Barajı için gerekli 23 milyar liranın Beş yıllık plânda gözönüne alındığını, bunun dört milyar lirasının ilk beş yılda sarfedileceğini, sondajların Ağustos ayında biteceğini, Keban Barajından güney komşularımızın da faydalanabileceklerini açıklamıştır.

11/5/1963 Cumartesi günü saat 16.00 da, Belediye salonunda bir konuşma yapan milletvekilimiz Nurettin Ardıçoğlu :

Enerji bakımından Türkiye ile komşu devletler arasında mukayese yapmış, Keban Barajının tahakkuku için çekilen zahmetleri, gerek Türkiye için ve gerekse Elâzığ için sağlanacak faydaları anlatmış, bu hususta gerek yabancıların gerekse Türk uzmanlarının görüşlerini vesikalara dayanarak izah etmiş, yurdumuzun yaşamak imkânına sahip olması için bu dâvanın tahakkukunda zaruret olduğunu sebepleriyle anlatarak konuşmasına son vermiştir.

DERGİLER

TÜRK DİLİ : Aylık Edebiyat ve Düşün Dergisi, Kavaklıdere Dil Kurumu Durağı 221 Ankara, 100 kuruş.

DERNEK : Türk Kültür Dernekleri Dergisi, Atatürk Bulvarı No. 104 Ankara, 50 kuruş.

ÇAĞRI : Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, P. K. 99 Konya, 100 kuruş.

AYÇA : Aylık Kültür Dergisi, P. K. 32 İzmit, 100 kuruş.

SEZİ : Haydarpaşa Lisesi Fikir ve Edebiyat Dergisi, H. Paşa Lisesi İSTANBUL, 25 kuruş.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI : Aylık Halk Kültürü dergisi, P.K. 46, Aksaray - İSTANBUL, 100 kuruş.

HİKÂYE

İNSANİYET

Mehmet SEYDA

«Geceleri koğuşa dadanıp sahur yemeklerini aşıran hırsız kediye ne yaptılar biliyor musun?» diye sordu. — Kocaman eliyle dizime bir şamar indirdi. «İnanmazsın kardeşim, inanmazsın.. Hani, şeytanın aklına gelmez böylesi. Sen tut dört tane ceviz kabuğu bul. İçini yumuşak balmumu ile ziftle. Sonra, kedinin her bir ayağına o ceviz kabuklarını geçir.. Bir takırtı bir tukurtu, hayvancık yürüyemez, kaçamaz. Kulağının dibinde teneke çalanlar mı ararsın, kuyruğuna basanlar mı? Vallaha, nah şu gözlerim önüme aksın, çıldırdı hayvan korkusundan. Koğuşun köşesine zor gitti, orada düştü. Hii... bir hoş oldum birader, tüylerim diken diken oldu.»

Solumda oturan Macit :

«Eziyet mi? canavarlık bu be...» deyip tahtalara tükürdü. «Vay ırzı kesikler vay.. Ulan kedi yemeğini mi yedi? bas sopayı kaçsın. Ya da kaldır erişemiyeceği yere koy. Bırak allasen, ver şu vardağı!»

Önce kadehtekini, sonra bardaktaki suyu dikti. Ağzını elinin tersiyle silip yüzüme baktı. Ben başımı salladım: öbürü; eziyet hikâyeleri anlatan Apti devam etti :

«Haydi kedi küçük hayvan.. Ya köylünün biri üç koyununu yiyen kurda ne yapmış? Canavar, karda kıyamette ağıla bir delikten dalıp orada üç koyunu güzelce haklamış. Birinin budunu paralamış, ikisinin boyunlarını. Ağa içerlemiş buna.. Tam üç ay, aç gözünü, oğulları bir de yanaşmasıyla nöbet tutmuşlar ağılda. Hayvanı öldürmek yok, diri diri yakalıyacaklar. Bahara gene düşmüş ağıla kurt. Ama bizimkiler, beş kişi, deliği tıkayıp kıskıvrak yakalamışlar. Ağa sürüye sürüye meydanın ortasına çektirmiş kurdu. Millet toplaşmış. Ne yapacak, meydan köteği mi atacak? Yok anam babam.. Herifcioğlu dökmeciye çıngıraklı bir tasma yaptırmış meğer. Tasmayı hayvanın boynuna geçirip salıveriyor. İstediği dağa, yamaca seğirtsin. Çıngırak sesi yüz metre ötelerden geliyor.. Kim tutulur kurda? Ertesi güz, köylüler, derisi kemiğine yapışmış bir kurt ölüsü buluyorlar. Bulup getiriyorlar köye. Ogün bugün herkes selâmı sabahı kesiyor ağayla...»

«Ulan atma Recep, din kardeşiyiz..» dedim. «Ben bunun hikâyesini okudum!»

Suratını ekşitip :

«Okudunsa okudun..» dedi. «Hikâyesi varsa, olmamış mıdır yani? Biz yalan mı söylüyoruz? Benim demek istediğim şu; sana zararı dokunan hayvanları öldür, eyvallah. Ama onlara eziyet yapmağa kalkışma.. Tabiatta, yaşamak için, hepsi birbirini öldürüyor zati. Büyük balık küçük balığı yutuyor.. Ama bak bakalım, birbirlerine eziyet ediyorlar mı? Ne yaparlarsa namusluca yapıyorlar,

gücü gücü yetene! Ama al insanları.. kapan onda, ökse onda, kafes onda. Haydi kuşları kafese koyup zavallıcıkları boyuna çırpındırıyorsun, anladık ama, aslandan ayıdan ne istersin?»

«Doğru söylüyor..» deyip Macit bir tek daha attı. «Gülhane parkına iki uyuz aslan koymuşlar, gidip baktım. İçim parçalandı.. Ben büyük bir adam olsam, bütün hayvanat bahçelerini yasak eder kaldırırdım ortalıktan.»

«Çoluk çocuk resimlerini görmekle yetinirlerdi..» dedim.

«Kendilerini görüyorlar da ne oluyor?» diye Apti yeniden parladı. «Boyları mı uzuyor hemen?»

«Ver kardeşim şu şişeyi..»

«Al bakalım!»

Macit'e içki mi, hayvanların hikâyesi mi dokundu ne? Gözleri dolu dolu. Bir değsen boşanacak.

Apti anlattıkça ha bire başını sallıyor, ha bire içiyor. Pek yufka yürekli de sayılmaz hani. Kavgada gözü pektir inadına. Vurmaktan, kırmaktan yılmaz. Öyleyken dokundu oğlana..

Birden aklıma geldi :

«Ulan Apti..» dedim, «sen neden yatmıştın?»

Gözlerini kırpıştırdı :

«Şey.. şeyden.. bir kaza.»

«Ne kazası?»

«Öğreneceksin de n'olacak yani? Geldi geçti çoktan..»

«Söyle şunu canım!»

Macit'ten yana bakmadan öksürdü:

«Şey.. bizim köroğluna kafam kızıp iki bıçak atmıştım da..»

«Sonra da içeride kediye acıdın ha?»

«O başka bu başka iş kardeşim.. Hayvan milletinin ağzı dili yok ki konuşsun, derdini anlatsın. İnsan kısmı öyle mi ya?»

«Nasıl?»

«Her namussuzluğu bekle..»

Gözüm Macit'e kaydı. Sızmıştı. Gözleri kapanmış, başı bir torba gibi çenesine düşmüştü.

«Haydi kaldırıp eve götürelim şunu..» dedim.

Apti :

«Sen götür..» dedi. «Ben demleneceğim azıcık daha!»

Masayı yumrukladı. Gelen garsona bir duble rakı daha söyledi. Ne bana bakıyordu, ne Macit'e. Sanırım, kendi içine de bakmıyordu..

ALDI ILGAZ

Ben ikibin beşyüz metre
Dağlar safında baştayım.
Yeşil pantol, beyaz setre
Yaz ortasında kıştayım.

Yüceler başıma tutuk
Gökkubbe altımdan çatık
Ellerim kollarım yitik
Oldum olası boştayım.

Çam olmuş çim olmuş hep bir
Madem her şeyde sebep bir
Yer pazarında kelepir
Yalan değiş tokuştayım.

Alıştım hakkın varına
Ben geçtim beka yerine
Beşiğinden mezarına
Her meraklı bakıştayım.

Dağlar safında baştayım
Yaz ortasında kıştayım
Kağnı, katır, kamyon, insan
İnişteyim, yokuştayım.

Yahya BENEKAY

(Çağrı Dergisi Sayı : 63)

KONYA'DA

Benim yârim bizden kilim
Dokur Konya'da Konya'da,
Bülbül gibi dertli dilim,
Şakır Konya'da, Konya'da.

Kardeşim kendinden geçmiş
Nur Çeşmesinden su içmiş,
Hasret kitabın; açmış
Okur Konya'da, Konya'da.

Gurbet ekmek ben katığım
Nişansız düşmüş tetiğim
Yazılmış nüfus kütüğüm
Şükür Konya'da, Konya'da.

Mevlâna'nın sezmediği,
Mantıkların çözmediği,
Kitapların yazmadığı,
Fikir Konya'da, Konya'da.

Ayrılıktan yemiş tekme
Yakma gurbet, onu yakma
Burda gezdiğine bakma
BEKİR Konya'da Konya'da.

Bekir Sıtkı ERDOĞAN

(Ajans - Türk Şiir Antolojisi)

DÜŞÜNCELER:

AHLÂK

Ahmet KÖYLÜ
(Topçu Yarbay)

İnsanı kemal mertebesine yükselten, ömrünü huzur ve vekar üzere uzun müddet yaşatan, neslinin idamesini temin eden ahlâk üzere yaşaması ile elde edilir. Şu halde ahlâkı tarif edelim : Sıhhate, iffet, vekara, adalete, ekonomiye uygun hareket etmektir.

Peygamberimiz bir hadislerinde (size yeni bir din getirmedim ahlâkınızı tamamlamaya geldim) derler. Bütün müslümanlık ibadetleri yukarıda tarif ettiğimiz üzere ahlâk şartlarını gerçekleştirmek maksadı ile tertip edilmiştir. Bu kaide ve kanunlara biz ilim diyoruz. Her ilim Allahın tasarrufundadır. İlim Allahın sırlarına vukuf peyda etmektir. Elde ettiğimiz ilim ile yaşayışımızı kolaylaştırır, esenleştirir, medeniyetler kurarız. En iyi ilim ve doğru kanun Allah kelâmı Kur'andır.

Kaide ve kanunların va'zı ve tatbikatı fert ve cemiyetlerin kudret ve kabiliyetine göre ayarlanır. Kur'anı kerimin de her alanda tatbik edilmesi için bir çok şartlar lâzımdır. Evvelâ vicdanı gelişmiş Allah korkusunu kalbine yerleştirmiş, ilmi, fazileti yüksek fertlerin teşkil ettiği yüksek cemiyetler lâzımdır. Bu müsait olmıyan şartlar altında Kur'ana göre hareket cemiyete iyilik değil kötülük getirir. Bunun için zaman ve şartlara göre cemiyeti refah ve saadete götürecek kanunlar, kaideler vaz etmek gerekir. Bu kanun ve kaideleri koyan ve tatbik edenler emretmek mevkiinde olan şahıs ve makamlardır. İnsanı Allah'a yaklaştıran iyi ahlâktır.

Ahlâkın anası ilimdir. Zahiri ilimler batıni ilimler diye ilim ikiye ayrılır. Zahiri ilimler : Madde münasebetlerini, itibari ilimleri, cemiyet düzenlerini, geçmişi inceliyen : Tarih, coğrafya, fizik, kimya, jeoloji, biyoloji, hukuk, ekonomi, politika, felsefe vesaire. Batıni ilimler : Din, melekler âlemi ilmi, Allah sevgisi, vesairedir.

İlim çalışmakla elde edilir (Dünya ahiretin tarlasıdır) hadisi ile ahireti kazanmanın yolu dünyayı kazanmakla kabildir. Yine Kur'anda (her şeyin en iyisini giyin, en temizini yiyin). Bu âyeti yerine getirmek için ilmin kabul ettiği en temizi ve en iyiyi kazanabilmekle mümkündür. Müslümanlıkta iki lokma bir hırka diye bir dilek yoktur. Hazreti Ömer istiyerek değil fakirliğinden eski giyiyordu.

Reisicumhur, Başbakan, Bakanlar, Kumandanlar, okulda öğretmen, köyde muhtar, vilâyette vali, dükkânda usta gibi. Bu makamlar görevleri başında Allah'ı temsil ederler. Bu sebepten şu hadisi kutsî nazır olmuştur :

(Adil emire, kumandana, kanunlara itaat Allah'ın emirlerine itaatten evveldir.) Yine (Büyüğünü tanımıyan Allah'-

ını tanımaz, nefsini bilmiyen Allah'ını bilmez) hadisi vaz edilmiştir. Eğer zamanın icaplarına uygun kanun ve kaide vaz edilmeseydi yukardaki hadise lüzum yoktu, her halükârda Kur'an kaidelerine riayet edilecek denirdi. Değil ki bu Yusuf suresinde (Müslüman olmıyanlar dahi ahlâk üzere iyi halde bulunanlar zararsız batıl itikatları dahi olsa mükâfatımızı göreceklerdir) buyuruluyor. Gene (Kulum bana yürüye yürüye gelirse ben ona koşa koşa gelirim. Kulum bana bir adım yaklaşırsa ben ona on adım yaklaşırım). Bu hadisin teyidi için dünya milletlerine göz atalım. Senede üç ay güneş gören arazisi kaya ve bataktan ibaret Finlandiya, İsveç, Norveç, Danimarka, Almanya, Kanada, Amerika İngiltere vesaire. Dünyanın en müreffeh toplulukları niye ? Çünkü ahlâklılar. Çünkü ilme sahipler, Allah'a yürüye yürüye gidiyorlar. Allah onlara koşa koşa geliyor. Buna mukabil Dünya'nın en bereketli topraklarına sahip Türkiye, İran, Mısır, Irak, Suriye, Arabistan, Hindistan, Pakistan, Endonezya, Afrika milletleri vesaire dünyanın en fakir ve sefil memleketleri neden ? ahlâk yok, ilim yok, Allah'a bir adım atamamışlar ki Allah da onlara on adım yaklaşsın. Allah'ın dünya ve ahiret nimeti de dünyadaki medeniyet ölçüsüne göre olacaktır. Medeniyet ölçüsü ferden :

Sıhhate, ilme, servete sahip olmakla, cemiyet olarak âlimi bol, zengin iş adamı çok, kuvvetli bir orduya sahip olmalarıdır. Memleketimizin kalkınmasının geri kalmasına %90 sebep, servetin cehil ellerde toplanışıdır. Cahil sermayedar cemiyet içindeki vazife ve mesuliyetini düşünmeden süfli zevklerini tatmin için parasını insan gücünü istismar etmede, fertleri sömürmede kullanıyor. İlim nok samından hakiki zevk ve heyecanı bulamıyan Hacı ağa, bara gider gulüm topuğum acıyor der bar kadınının ayakkabısına ellibin lira kor. Devletin iktisadî emirlerine ve davranışlarına aykırı hareketle binlerce lirayı sevap almak için hacca giden gafiller umdukları sevap kadar günahla döndüklerinin farkında değiller. Dışarı çıkarılan bu karşılıksız dövizi kazanmak için bu fakir millet ne satmalıdır sorusunu cevaplandıran günahının derecesini tayin eder.

Atatürk inkılâpları memleketimizi felâkete götüren hastalığın bir teşhisidir. Kemalizm umdeleri hastalığın reçetesi - dir, yoksa bir fantazi değildir. İlim esası üzerine tertiplenmiş kanun ve prensiplerdir. Allah rızasını kazanmak için bu kânun ve prensiplere uymak şarttır.

(KEMALİZM dergisi Sayı : 10)

YENİ FIRAT Dergisinin yanında
Her türlü kitap, kırtasiye ve yayınlarınız için
MİNNETOĞLU KİTABEVİ
Coğaloğlu Meydanı/İstanbul

Okuyucu Mektupları

Muhterem Ağabey,

Göndermiş olduğunuz Yeni Fırat mecmuasının 9 - 10 cu sayılarını aldım. Hastanede on dört saat fasılasız çalışmadan sonra, yorgun eve döndüğümde ilk işim dergileri alıp divana uzanmak oldu. Bir kaç saatliğine de olsa artık Elâzığ'daydım. Sizi çalışma masanızın başında, mecmuanın müsveddeleri arasında, ağzınızda Bafra sigarası olduğu halde, görür gibiyim.

Evimin karşısındaki kuleden saatin, gecenin on ikisini çaldığını ancak farkedebildim. Almanya'ya geldiğim üç aydan beri ilk defa memnun ve mesut ağlıyordum !

Sizinle, Yeni Fırat dergisi ile, Elâzığlı olmam dolayısı ile gurur duydum. Size ve her gün yeni hamlelerle çıkmakta olan Yeni Fırat dergisine uzun ömürler kucaklar dolusu sevgi ve hürmetler.

Dr. Mazhar Güner

Muhterem büyüğüm Avukat Fikret Memişoğlu'nun büyük bir gayret ve sebatla çıkarmakta olduğu Yeni Fırat dergisini neşir hayatına girdiği gündenberi zevkle okumakta ve derginin her sayısının bir öncekine ve emsali dergilere nazaran tekâmül ettiğini görmekten sonsuz bir sevinç duymaktayım. Giriştiği her mücadelede daima bir yılmazlık örneği vermiş olan muhterem Memişoğlu'nun bu mücadelede de başarıya ulaşmasını candan temenni etmekteyim.

Dr. Burhan GÜRDOĞAN

PARİS GÜNLÜĞÜ

(Başı sayfa 14 de)

eden bir yol telâkki ediliyor. Zira partiler halk oyunu seviyeleştiren birer müessese olarak kabul ediliyor. Partisiz demokrasi soysuzlaşmaya mahkûmdur diyorlar. De Gaule de bunu yapmak istiyor, soysuzlaşsın ki demokrasimiz, onun diktatoryası haklı çıksın, deyip duruyorlar. De Gaule yine de halkın % 62 sini kendine evet dedirtti; diğer 38 ler aşırı sağcı ve solcular. Aşırı sağcılar ve solcular gerçek demokrasi uğruna hayır dedik diyorlar. Bizde ise bu aşırı taraflar tam aksini istiyorlar. Sağcılardan eski başbakan P. Reynaud'un referandum konuşmasını dinlemek demokrasinin ne olduğunu ve neden De Gaule'un karşısında olmanın gerçek demokrasi için şart olduğunu anlamak için kâfi bir delil.

Haydar KAZGAN